European Institute for Gender Equality

Francija pirmo reizi ieņem augstāko vietu ES Dzimumu līdztiesības indeksā.

Tiesību akti dzimumu līdztiesības uzlabošanai darbojas, taču pagaidām ne visās jomās…

Francija ir pakāpusies uz pirmo vietu ES Dzimumu līdztiesības indeksā, apsteidzot Zviedriju, kas atradās līderpozīcijā kopš 2013. gada. Taču visā Eiropas Savienībā virzība uz dzimumu līdztiesību ir ļoti lēna, un šā gada indekss liecina, ka panākumi vienā jomā nekompensē trūkumus pārējās jomās.

"Dzimumu līdztiesība veicina Eiropas konkurētspēju, un tieši kvalitatīvi aprūpes pakalpojumi palīdz to panākt," sacīja Roksana Minzatu *(Roxana Mînzatu)*, Eiropas Komisijas priekšsēdētājas izpildvietniece sociālo tiesību, prasmju, kvalitatīvu darbavietu un sagatavotības jautājumos. "Šā gada ES Dzimumu līdztiesības indekss apstiprina, ka atvaļinājums bērna kopšanai, ko izmanto abi vecāki, un bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamība brīžos, kad tie vecākiem ir nepieciešami, nodrošina to, lai ikviena cilvēka prasmes veicinātu ilgtspējīgu Eiropas izaugsmi."

"Šā gada ES Dzimumu līdztiesības indeksa galvenais vēstījums: ja Eiropa rīkojas dzimumu līdztiesības uzlabošanai, cilvēku dzīve mainās, un šīs pārmaiņas var notikt ātri!" norāda Adža Labiba *(Hadja Lahbib)*, Eiropas Komisijas līdztiesības, gatavības un krīžu pārvarēšanas komisāre. "Taču likumdošana ir tikai sākums. Patiesa dzimumu līdztiesība atspoguļojas algas lapiņā, kad sieviete nopelna tikpat daudz kā viņas kolēģis vīrietis. Tā izpaužas mājās, kad tēvs izmanto bērna kopšanas atvaļinājumu un ir klāt ne tikai, liekot bērnus gulēt, bet arī vannošanās laikā. Tā ir tā Eiropa, kuru novēlu ikvienai sievietei un ikvienam vīrietim neatkarīgi no tā, kur viņi dzīvo."

"Francijas piemērs rāda, kas notiek, kad valsts nolemj, ka dzimumu līdztiesība varas pozīcijās ir norma, nevis izņēmums," sacīja Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta direktore *Karlīne Šēle (Carlien Scheele)*. "Skarbā patiesība ir tāda, ka izrāviens vienā jomā nevar nodrošināt visa valsts indeksa uzlabošanos. Ja Eiropa ar tādu pašu apņēmību censtos uzlabot aprūpes, darba samaksas un izglītības jomas, mēs nemērītu progresu punkta daļās. Diemžēl vēl ir daudz darāmā."

Būtiskākie secinājumi

- ES vērtējums ir 64,5 punkti no 100, kas ir par 0,9 punktiem vairāk nekā pagājušajā gadā un par 5,6 punktiem vairāk nekā 2020. gadā.

- Francija (74,8) apsteidz Zviedriju (73,6), un cieši seko Dānija un Spānija. Viszemākie rādītāji ir Kiprai, Ungārijai un Čehijai.
- "Vara" ir joma, kurā rezultāti uzlabojas visstraujāk – šogad rādītājs ir pieaudzis par 2,4 punktiem, bet kopš 2020. gada – par 13,1 punktu, tomēr tā joprojām ir joma ar viszemāko rādītāju, proti, 42,9.
- Visas pārējās jomas pēdējā gada laikā ir ieguvušas mazāk nekā vienu punktu.
- Aprūpes pienākumi joprojām nav sadalīti vienlīdzīgi. Sievietes strādā mazāk pilnslodzes ekvivalenta stundu un nodrošina vairāk aprūpes nekā vīrieši. Aptuveni 41 % sieviešu, salīdzinot ar 20 % vīriešu, katru nedēļu veltī vairāk nekā 35 stundas bērnu aprūpei.
- Tiesības uz vecāku atvaļinājumu joprojām negarantē piekļuvi atvaļinājuma pabalstiem.

Lielāka sieviešu dalība lēmumu pieņemšanā

Francijas kāpums ir saistīts ar 9 punktu lēcienu dzimumu līdztiesības virzienā jomā "Vara". Francijā tagad ir gandrīz panākta dzimumu līdztiesība valdībā, lielāko uzņēmumu valdēs un sporta federāciju valdēs.

Francija nav vienīgā. Kopš 2020. gada vēl 15 dalībvalstis ir paaugstinājušas savus rādītājus par vairāk nekā 10 punktiem, un to ir veicinājis sieviešu skaita pieaugums uzņēmumu valdēs un vadošos amatos sporta nozarē. Septiņās dalībvalstīs sievietes jau ieņem vismaz 40 % valdes locekļu amatu vietu lielākajos biržā kotētajos uzņēmumos, galvenokārt pateicoties tiesību aktos noteiktajām kvotām. ES direktīvā par dzimumu līdzsvaru uzņēmumu valdēs ir noteikts mērķis, ka sievietēm jābūt 40 % direktoru bez izpildpilnvarām vai 33 % no visiem valdes locekļiem.

0,9 punktu pieaugums salīdzinājumā ar pagājušo gadu. Lēns progress

Ja neskaita progresu jomā "Vara", situācija nebūt nav iepriecinoša. Ir panākts neliels progress pretim dzimumu līdztiesībai, taču temps palēninās. Kopš 2023. gada gada uzlabojumi nepārsniedz viena punkta robežas.

Kopš 2020. gada 11 dalībvalstīs pazeminājies "Zināšanu" jomas rādītājs, jo sievietes un vīrieši joprojām pārsvarā izvēlas dažādas studiju jomas.

"Veselības" jomas progress ir lielā mērā apstājies.

Un rādītājs jomā "Vara", neraugoties uz pieaugumu, joprojām ir vājākā joma: 15 dalībvalstu rādītāji joprojām ir zem 40 punktiem. Patiesa vienlīdzība būtu 100 punktu gadījumā.

Arī dalībvalstu virzības temps ir atšķirīgs. Salīdzinot ar ES vidējo rādītāju pēdējā desmitgadē, tās var iedalīt divās plašās grupās, kurās abās ir gan valstis, kas atrodas virs ES vidējā rādītāja, gan tās, kuras atrodas zem tā.

- **Augšupejoša konverģence:** Čehija, Vācija, Igaunija, Grieķija, Itālija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Austrija, Polija, Portugāle, Somija un Zviedrija ir uzlabojušas savus dzimumu līdztiesības indeksa rādītājus, vienlaikus mazinot atšķirības salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju.

- **Augšupejoša diverģence:** arī Beļģija, Bulgārija, Dānija, Īrija, Spānija, Francija, Horvātija, Kipra, Latvija, Ungārija, Nīderlande, Rumānija, Slovēnija un Slovākija ir uzlabojušas savus rādītājus, taču šis uzlabojums notiek tādā tempā, kas palielina atšķirību no ES vidējā rādītāja.

Aprūpe: lielas iespējas uzlabojumiem

Indeksa joma "Vara" parāda, ko var sasniegt ar mērķētiem rīcībpolitikas pasākumiem un likumdošanu, savukārt joma "Aprūpe" parāda, ka vēl ir tāls ceļš ejams.

Bērna ienākšana ģimenē joprojām nosaka, kurš veic lielāko daļu algotā darba. Pāros, kuriem ir bērni, tēvi vidēji strādā apmērā, kas atbilst 92 % pilna darba laika ekvivalenta. Mātes strādā 68 % apmērā. Šī 24 procentpunktu atšķirība liecina, ka daudz vairāk māšu strādā nepilnu darba laiku.

Aprūpes pienākumi mājās atklāj šī paša stāsta otru pusi. Visā ES divas no piecām mātēm (41 %) bērnu aprūpei velta vairāk nekā 35 stundas nedēļā. To pašu dara tikai piektdaļa tēvu (20 %).

Taču Dānijas piemērs parāda, ka šī nav pašsaprotama situācija. Dānija ir vienīgā dalībvalsts, kurā nav dzimumu nevienlīdzības, kad runa ir par abu vecāku intensīvu iesaisti bērnu aprūpē.

Tikai viena no piecām dāņu mātēm veltī bērna aprūpei vairāk nekā 35 stundas nedēļā. Tas pats attiecas uz dāņu tēviem. Dānija ir arī viena no sešām dalībvalstīm, kurās nav pārrāvuma starp labi apmaksāta bērnu kopšanas atvaļinājuma beigām un garantētu vietu bērnu aprūpes iestādē.

Bērna kopšanas atvaļinājums var mainīt bērnu aprūpes paradumus, taču tikai tad, ja to izmanto tēvi.

15 dalībvalstīs, par kurām ir pieejami 2024. gada dati, sievietes joprojām veido 74 % no personām, kas izmanto bērnu kopšanas atvaļinājumu, un daudzi tēvi izmanto tikai minimālo atvaļinājuma ilgumu. Alga ir izšķirošais faktors.

Tiesības uz atvaļinājumu negarantē, ka par to tiks izmaksāta atlīdzība: 18 % sieviešu un 13 % vīriešu vecumā no 20 līdz 49 gadiem nesaņemtu pabalstus par atrašanos bērna kopšanas atvaļinājumā.

Kad 1995. gadā Zviedrija tēviem piešķīra četru nedēļu atvaļinājumu un izmaksāja par to 75–80 % no iepriekšējiem ienākumiem, tēvu, kas izmantoja bērnu kopšanas atvaļinājumu, skaits pieauga no 3 % līdz 60 %.

Kad tēvi izmanto šo atvaļinājumu, no tā iegūst visi: gan mātes, gan tēvi, gan bērni, jo šādi tiek veidotas ciešākas ģimenes saites. Zviedrijā veikts pētījums liecina, ka katrs mēnesis, ko tēvs pavada bērna kopšanas atvaļinājumā, labvēlīgāk ietekmē mātes turpmākos ienākumus nekā tas, ja viņa pati ņemtu par vienu mēnesi mazāk šāda atvaļinājuma.

Dzimumu līdztiesība ir ilgtspējīgas izaugsmes dzinējspēks

Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta pētījumi liecina, ka dzimumu līdztiesības veicināšana līdz 2050. gadam varētu palielināt ES IKP uz vienu iedzīvotāju par 6,1–9,6 %, kas atbilstu 1,95–3,15 triljoniem EUR, un radīt 10,5 miljonus papildu darbvietu. Šie paši pētījumi liecina, ka, tiecoties samazināt visas dzimumu nevienlīdzības izpausmes vienlaicīgi, ieguvums būtu būtiski lielāks nekā tad, ja katru no tām risinātu vienu aiz otras.

Jomā "Vara" ES joprojām ir vislielākie izaicinājumi līdztiesības sasniegšanai. Tomēr, kā liecina šā gada indekss, tā ir arī joma, kurā likumdošana var radīt reālu ietekmi, turklāt ļoti ātri. Tagad uzdevums ir ar tādu pašu apņēmību pievērsties visām pārējām jomām.

Lejupielādējiet "Dzimumu līdztiesības indeksu 2026" un dalieties ar secinājumiem, lai veicinātu diskusijas par valsts politiku un rosinātu uz konkrētu rīcību :
https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/gender-equality-index-2026-making-parental-leave-work